

УДК 811.161.2'367:81'243

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/91-1-38>**Ольга ЗЛОТНИК-ШАГІНА,***orcid.org/0000-0003-4367-7532*

кандидат філологічних наук,

асистент кафедри української філології для іноземних громадян

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

(Київ, Україна) *o.zlotnyk.shahina@knu.ua***Наталія НІКОЛАЄВА,***orcid.org/0009-0003-6798-2221*

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української філології для іноземних громадян

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

(Київ, Україна) *n.nikolaieva@knu.ua*

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ СИНТАКСИСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЛІЛІНГВАЛЬНІЙ СТУДЕНТСЬКІЙ АУДИТОРІЇ

У статті розглянуто проблему засвоєння словосполучення як базової одиниці функціонального синтаксису української мови в умовах полілінгвальної студентської аудиторії, що актуалізує потребу у виробленні методики, здатної забезпечити ефективне формування мовної компетентності іноземних студентів та створити умови для їхньої успішної інтеграції в нове освітнє й культурне середовище. Показано, що словосполучення у функціональному синтаксисі постає не лише формальною конструкцією, а й когнітивною одиницею, яка відображає смислові відношення між словами й слугує основою для організації речення та тексту, що зумовлює його стратегічне значення у викладанні української мови як іноземної.

Підкреслено, що традиційні підходи орієнтувалися переважно на формальну сторону синтаксичних структур, тоді як сучасна лінгводидактика вимагає інтеграції морфологічного, семантичного та структурного аналізу в єдиному навчальному процесі, що дозволяє поєднати граматичну правильність із розвитком комунікативної компетентності.

Запропоновано методику, що ґрунтується на концепції «3D-підходу» і передбачає паралельне опрацювання словосполучення на трьох рівнях (морфологічному, семантичному та структурному) з метою формування цілісного уявлення про синтаксичні зв'язки та перенесення знань у реальні мовленнєві ситуації. Методика поєднує класичні дидактичні принципи з новітніми технологіями: використанням корпусних ресурсів для аналізу частотних моделей, інтерактивними формами навчання та цифровими інструментами на основі штучного інтелекту (GPT, що може виступати генератором вправ, аналітиком помилок і симулятором діалогу).

Особливу увагу приділено організації самостійної роботи студентів, яка трактується як дослідницька діяльність, спрямована на пошук і аналіз словосполучень у текстах різних стилів та сфер уживання, що підвищує рівень автономності, сприяє закріпленню мовних навичок і формує стійку мотивацію до навчання. Зроблено висновок, що поєднання функціонального синтаксису з інтерактивними методами й цифровими технологіями відкриває нові можливості у викладанні української мови іноземцям і забезпечує глибше та практично орієнтоване засвоєння словосполучення як синтаксичної одиниці.

Ключові слова: синтаксис, словосполучення, українська мова як іноземна, полілінгвальна аудиторія, функціональний підхід, 3D-методика, корпусні технології, штучний інтелект, GPT, самостійна робота.

Olha ZLOTNYK-SHAGINA,
orcid.org/0000-0003-4367-7532

*PhD in Philology,
Assistant at the Department of Ukrainian Philology for Foreign Citizens
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine) o.zlotnyk.shahina@knu.ua*

Nataliia NIKOLAIEVA,
orcid.org/0009-0003-6798-2221

*PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Philology for Foreign Citizens
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine) n.nikolaieva@knu.ua*

WORD COMBINATION AS AN OBJECT OF SYNTAX STUDY IN A MULTILINGUAL STUDENT AUDIENCE

The article addresses the problem of mastering the word combination as a basic unit of functional syntax of the Ukrainian language in a multilingual student environment, which highlights the need to develop a methodology capable of ensuring the effective formation of foreign students' language competence and creating conditions for their successful integration into a new educational and cultural context. It is demonstrated that within functional syntax, the word combination functions not only as a formal construction but also as a cognitive unit that reflects semantic relations between words and serves as a foundation for sentence and text organization, thereby acquiring strategic significance in teaching Ukrainian as a foreign language.

It is emphasized that traditional approaches have mainly focused on the formal aspect of syntactic structures, whereas modern language didactics requires the integration of morphological, semantic, and structural analysis within a unified learning process, which makes it possible to combine grammatical accuracy with the development of communicative competence.

A methodology based on the concept of a "3D-approach" is proposed, which involves parallel processing of word combinations at three levels (morphological, semantic, and structural) with the aim of forming a holistic understanding of syntactic relations and transferring knowledge into real communicative situations. The methodology combines classical didactic principles with innovative technologies: the use of corpus resources for analyzing frequency patterns, interactive learning practices, and digital tools based on artificial intelligence (GPT, which may function as an exercise generator, error analyst, and dialogue simulator).

Special attention is devoted to organizing students' independent work, interpreted as research activity focused on identifying and analyzing word combinations in texts of various styles and domains of usage, which enhances learner autonomy, consolidates language skills, and fosters sustainable motivation for learning. The conclusion is drawn that the combination of functional syntax with interactive methods and digital technologies opens up new opportunities in teaching Ukrainian to foreign students and ensures a deeper and practice-oriented acquisition of the word combination as a syntactic unit.

Key words: *syntax, word combination, Ukrainian as a foreign language, multilingual audience, functional approach, 3D methodology, corpus technologies, artificial intelligence, GPT, independent learning.*

Постановка проблеми. Вивчення синтаксису української мови іноземними студентами становить один із найскладніших аспектів лінгвістичної підготовки, оскільки цей рівень мовної системи забезпечує організацію мовлення, визначає правила поєднання слів у більшій структурі та формує основу для розвитку комунікативної компетентності, при цьому засвоєння синтаксичних закономірностей вимагає від студентів не лише знання формальних моделей, а й уміння усвідомлювати їх семантичні та функціональні властивості.

У структурі синтаксису словосполучення посідає важливе місце, оскільки воно виступає структурно-семантичною одиницею, що поєднує морфологічні форми і смислові відношення

та виконує роль основи для побудови речення, а тому його опрацювання є необхідною умовою для формування повноцінної синтаксичної компетентності іноземних студентів, яка передбачає не лише правильність граматичного оформлення, а й адекватність комунікативного використання.

Засвоєння словосполучень іноземними студентами ускладнюється специфікою української мови, де система відмінків, категорія узгодження та порядок слів мають власні закономірності й відрізняються від аналогічних явищ у мовах інших типологічних груп, тому носії ізолятивних мов зазнають труднощів у використанні відмінкових форм, студенти з аглютинативних мов мають проблеми з категорією узгодження, а представники

мов із розвинутою флективністю стикаються з труднощами у засвоєнні порядку слів та структурних обмежень.

У полілінгвальних студентських групах зазначені труднощі посилюються, оскільки викладач працює з аудиторією, у якій поєднуються представники різних мовних систем, і кожна з цих систем чинить інтерференційний вплив на засвоєння українського синтаксису, що найвиразніше виявляється саме на рівні словосполучення, адже воно безпосередньо поєднує морфологічну форму з семантичним значенням.

Існуючі підходи до викладання синтаксису української мови здебільшого зорієнтовані на формальний опис конструкцій і спрямовані на відтворення правил побудови граматично правильних словосполучень і речень, проте така методика не забезпечує усвідомлення функціональної природи синтаксичних одиниць, внаслідок чого сформовані знання залишаються поверховими та не інтегруються у практичну мовленнєву діяльність.

Комунікативно орієнтовані методики також не дають достатнього результату, оскільки вони зосереджуються переважно на використанні мовних одиниць у мовленні й нехтують необхідністю системного усвідомлення морфологічних та структурних характеристик словосполучення, у результаті чого формування синтаксичної компетентності не досягає належної глибини і не створює міцного підґрунтя для подальшого опанування української мови.

Наявні протиріччя між потребою у ґрунтовному вивченні словосполучення як структурно-семантичної одиниці та відсутністю методик, здатних забезпечити комплексне поєднання морфологічного, семантичного і функціонального підходів, визначають актуальність проблеми, що набуває особливої ваги в умовах полілінгвальних студентських аудиторій.

У цьому контексті особливої актуальності набуває створення 3D-методики навчання синтаксису української мови, у центрі якої словосполучення розглядається як навчальний об'єкт, що передбачає інтеграцію морфологічного, семантичного і структурного аналізу з урахуванням комунікативно-когнітивного потенціалу синтаксичних одиниць та використання сучасних освітніх ресурсів, зокрема корпусного аналізу й цифрових технологій, що забезпечує індивідуалізацію навчання та підвищення ефективності підготовки іноземних студентів у полілінгвальному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Синтаксис української мови як компонент навчання іноземних студентів розглядається у вітчизняних

дослідженнях насамперед як системоутворювальний рівень мовної підготовки, що забезпечує оволодіння структурними моделями висловлювань та формує підґрунтя для розвитку комунікативної компетентності, і саме тому у працях Н. Фарини (Фарини, 2023: 145–152), Н. Єщенко (Єщенко, 2023: 190–197) та Л. Гмирі (Гмиря, 2023: 17) простежується тенденція до інтеграції синтаксичного матеріалу у зміст навчальних курсів української мови як іноземної, проте акцент у цих дослідженнях зроблено на загальних принципах побудови програми, тоді як словосполучення як окрема синтаксична одиниця не розглядається як самостійний об'єкт методичного опрацювання.

В свою чергу, у навчальній літературі з синтаксису сучасної української мови (Вінтонів та ін., 2024: 5–177) матеріал подається у межах традиційної формально-граматичної парадигми, що забезпечує ґрунтовну систематизацію структурних моделей і має значення для викладацької практики, однак він не адаптований до специфіки полілінгвальної аудиторії й не пропонує методичного підґрунтя для подолання інтерференційних труднощів іноземних студентів, унаслідок чого відкритим залишається завдання інтеграції формально-граматичного опису з когнітивним і функціональним підходами до словосполучення.

Натомість, у новітніх методичних розвідках, серед яких варто виокремити дисертаційне дослідження Т. Тютюми (Тютюма, 2023: 45–112), зосереджено увагу на застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій для формування синтаксичної компетентності, що демонструє ефективність цифрових інструментів у розвитку граматичних умінь, проте вони орієнтовані на підготовку вітчизняних учителів української мови й літератури та не враховують особливостей засвоєння синтаксису студентами-іноземцями, для яких характерні численні інтерференційні впливи рідних мов, тому результати таких праць потребують подальшої адаптації до специфіки полілінгвального навчального середовища.

Водночас, критичні огляди методики викладання української мови як іноземної (Космеда, 2023: 102–111) демонструють прагнення інтегрувати вітчизняну лінгводидактику у ширший міжнародний контекст і використовувати зарубіжний досвід для вдосконалення педагогічних практик, проте синтаксис у цих оглядах репрезентований лише як частина загальної мовної освіти, а словосполучення не постає як окрема навчальна одиниця, що підтверджує наявність суттєвої методичної прогалини.

Своєю чергою, активне впровадження цифрових і мультимедійних ресурсів у навчання україн-

ської мови як іноземної ілюструють праці С. Приходько, Д. Рязанцевої та ін. (Приходько та ін., 2023: 50–68), у яких доведено доцільність використання мультимедійних платформ для моделювання комунікативних ситуацій. Важливими у цьому контексті є дослідження Н. Тимошук (Тимошук, 2022: 233–244), присвячене впровадженню електронного навчання в українських університетах у кризових умовах, а також стаття М. Жовнір у співавторстві (Жовнір, 2023: 103–122), у якій підкреслено роль мобільних застосунків у формуванні мовних навичок, однак у всіх цих працях цифрові технології орієнтовані переважно на практичне застосування мовних одиниць і не пов'язуються безпосередньо з опрацюванням словосполучень як ключових елементів синтаксичного рівня.

Окрему площину цифрових технологій у навчанні становить корпусна лінгвістика та автоматизований аналіз синтаксичних структур, що знаходять відображення у роботах Н. Дарчук (Дарчук, 2013: 11–19), яка однією з перших застосувала автоматичний синтаксичний аналіз текстів корпусу української мови, а також у дослідженні О. Капінус та І. Байло (Капінус, Байло, 2022: 234–238), де розглянуто можливості використання корпусних технологій у сучасних лінгвістичних студіях, проте попри наукову значущість цих розвідок вони не розробляють методіку навчання синтаксису іноземців, тоді як корпусний підхід має потенціал для створення практичних завдань із відпрацювання словосполучень у полілінгвальних групах.

Подальший розвиток лінгводидактичних інновацій пов'язаний із дослідженнями, що поєднують синтаксичний аналіз із технологіями штучного інтелекту, зокрема у праці А. Сайні, А. Чернодуба та ін. (Saini et al., 2024: 95–108) представлено модель *Співавтор* (Spivavtor), орієнтовану на автоматичне редагування українських текстів, а в дослідженні К. Зейналіпур та ін. (Zeinalipour et al., 2025: 1–17) запропоновано алгоритми автоматизованого синтаксичного зворотного зв'язку у студентських письмових роботах, що відкриває перспективу використання подібних технологій у навчальному процесі, проте нині вони не адаптовані до викладання української мови як іноземної й потребують подальшої апробації в умовах мовно різномірної аудиторії.

Якщо у попередніх працях основна увага приділялася методичним і технологічним аспектам навчання синтаксису, то у зарубіжному українознавчому дискурсі проблема викладання української мови як іноземної розглядається крізь ана-

ліз сучасного стану українських студій у Європі, визначення перспектив їхнього розвитку та обґрунтування потреби модернізації методичного забезпечення й посилення міжкультурної співпраці (Kiss et al., 2025: 9–34), проте дидактичні підходи подані лише побіжно, що не дозволяє говорити про їх системну розробку

Таким чином, аналіз наукової літератури засвідчує, що синтаксис української мови утверджується як обов'язковий компонент мовної підготовки іноземних студентів, проте у цифрових, мультимедійних, корпусних та штучно-інтелектуальних підходах використовуються лише окремі його елементи без системної методичної розробки, зокрема словосполучення як базова синтаксична одиниця залишається поза належною увагою, що й визначає **актуальність** подальших досліджень у цьому напрямі.

Тому, **метою** цієї статті є наукове обґрунтування та концептуалізація 3D-методики викладання синтаксису української мови в полілінгвальній студентській аудиторії, у межах якої словосполучення розглядається як ключова синтаксична одиниця, що потребує інтегрованого морфологічного, семантичного й структурного аналізу, поєданого з функціональним та когнітивно-комунікативним підходами, а також підсиленого застосуванням корпусних ресурсів, цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту, що уможливорює індивідуалізацію навчання, подолання інтерференційних впливів рідних мов та підвищення ефективності формування синтаксичної компетентності іноземних студентів.

Виклад основного матеріалу. Словосполучення в контексті 3D-методики викладання синтаксису української мови в полілінгвальній студентській аудиторії визначається як операційний осередок поєднання форми, змісту і моделі, оскільки саме на рівні поєднання лексем студент здійснює контроль за морфологічними показниками, співвідносить їх із семантичними відношеннями й актуалізує структурні схеми висловлення, унаслідок чого навчальна траєкторія має бути організована як послідовність керованих кроків від формальної коректності до комунікативної релевантності, при цьому типологічні відмінності рідних мов студентів зумовлюють різний рівень складності у відтворенні словосполучень.

У цьому контексті, **морфологічне** підґрунтя формування словосполучення у процесі навчання іноземних студентів трактується як система контрольованих рішень щодо вибору відмінка, реалізації категорій роду і числа та узгодження означальних компонентів з іменниковою основою, і саме

ця багаторівнева організація граматичної форми визначається у вітчизняних навчальних посібниках як базова умова успішного опанування синтаксису (Вінтонів, Вінтонів, Бойко, 2024: 29–33), причому саме категорії відмінка, роду й числа по-різному ускладнюють формування словосполучень у студентів з ізолятивних, аглютинативних і флективних мов».

Зокрема, у полілінгвальній аудиторії словосполучення з відмінковим підпорядкуванням створює найбільші труднощі для студентів з *ізолятивних мов* (китайської, в'єтнамської, тайської, лаоської, бірманської тощо), у яких граматичні відношення передаються порядком слів і службовими словами, а відсутність флексій ускладнює засвоєння української системи відмінювання та узгодження (Єщенко, 2023: 191–193), тому концентричне повторення та поступове включення відмінкових закінчень у структуру речення розглядається як необхідний прийом для уникнення хаотичних помилок і формування стабільності парадигм.

Водночас для студентів з *аглютинативних мов* (турецької, казахської, фінської, корейської, японської тощо) головною перешкодою є відтворення словосполучень із прикметниково-іменниковим та числівниково-іменниковим узгодженням, оскільки в аглютинативних мовах граматичні значення виражаються послідовним додаванням афіксів, тоді як у флективних мовах (наприклад, українській) діють принципи узгодження, що охоплюють не лише форму слова, а й категорії роду, числа, відмінка, і ця когнітивна несумісність ускладнює опрацювання граматичних форм, що й зумовлює необхідність поєднання формально-граматичного та комунікативного підходів (Фарина, 2023: 149) для забезпечення цілісного засвоєння мовних структур.

Натомість для студентів із *флективних мов* (польської, болгарської, німецької, французької, іспанської тощо) труднощі виникають у відтворенні словосполучень із керуванням, коли відмінкова форма залежного компонента не узгоджується з валентністю головного слова, оскільки схожість граматичних систем створює ілюзію повної відповідності, яка насправді виявляється лише частковою, тому вправи на моделювання залежностей «регент → валентність → відмінки» у межах словосполучення дають змогу виробити чітку орієнтацію у граматичних зв'язках і перевести знання у стабільні мовленнєві навички (Вінтонів, Вінтонів, Бойко, 2024: 237–243).

На завершальному етапі опрацювання морфологічного аспекту доцільним є використання цифрових інструментів, які дозволяють варіювати

складність завдань у полілінгвальному середовищі відповідно до типологічної належності рідних мов студентів: носії *ізолятивних мов* отримують спеціалізовані тренування з відмінковим підпорядкуванням, носії *аглютинативних мов* – із прикметниково-іменниковим та числівниково-іменниковим узгодженням, а носії *флективних мов* – із відпрацюванням керування у словосполученнях, причому адаптивний тренінг і автоматизований зворотний зв'язок забезпечують індивідуалізацію навчання (Тютюма, 2023: 249–255).

Після морфологічного опрацювання наступним виміром у вивченні словосполучень у полілінгвальному середовищі постає **семантичний** аспект, оскільки саме смислові відношення між компонентами забезпечують перехід від формальної правильності до адекватного розуміння висловлювання в міжкультурній комунікації.

Для носіїв *ізолятивних мов* головною складністю в українській мові є оволодіння семантичними відношеннями у словосполученні, які морфологічно маркуються відмінковими закінченнями та прийменниками, на відміну від їхніх рідних мов, де ті самі зв'язки передаються порядком слів чи службовими частками, тому навчальні завдання мають зосереджуватися на поступовому введенні відмінкових маркерів як носіїв смислової інформації та на формуванні навичок розрізнення атрибутивних, об'єктних і предикативних залежностей (Єщенко, 2023: 192–194).

Зовсім інший тип труднощів виникає у студентів з *аглютинативних мов* у сфері прикметниково-іменникового та числівниково-іменникового узгодження в українській мові, яке виконує не лише формальну, а й семантичну функцію, уточнюючи й конкретизуючи зміст головного слова, тоді як у рідних мовах семантика рідко залежить від форми, тому необхідними є вправи, спрямовані на розрізнення граматично правильних, але семантично суперечливих словосполучень.

Особливої складності набуває проблема у носіїв *флективних мов*, адже схожість граматичних форм створює ілюзію повної семантичної відповідності, проте в українській мові одна й та сама форма може реалізувати різні смислові ролі залежно від контексту, тому навчальний процес вимагає формування навичок контекстуального розрізнення омонімії та полісемії, а також відмежування близьких конструкцій із різним відмінковим керуванням.

Важливу роль у семантичному аналізі словосполучень відіграють відмінкові маркери й прийменники, оскільки вони змінюють тип зв'язку між компонентами та визначають інтерпретацію відно-

шень мети, інструмента чи причини, тому для студентів *ізолятивних* мов ключовим завданням стає опанування парадигми маркерів як обов'язкових носіїв смислу, для студентів *аглоutinативних* мов важливим є формування навичок розрізнення граматично можливих, але семантично неприйнятних комбінацій, тоді як для студентів із *флективних* мов ефективними є вправи на ідентифікацію конструкцій, що зовні подібні, але різняться за семантичною роллю залежного компонента.

У цьому контексті ефективну основу для семантичного навчання словосполучень становить використання корпусів української мови, які забезпечують доступ до типових колокацій і частотних моделей, завдяки чому студенти можуть зіставляти власні гіпотези зі статистично підтвердженими зразками та переводити спостереження у керовані практики (Капінус, Байло, 2022: 236–237).

Додаткову підтримку забезпечують мультимедійні інструменти, які завдяки візуалізації ролей і зв'язків у вигляді карт понять і графів залежностей допомагають студентам швидше співвіднести форму з функцією, а викладачеві дають змогу гнучко регулювати рівень складності та темп переходу від пояснення до самостійної інтерпретації.

Доцільним є також використання вправ на семантичну трансформацію словосполучень, де студенти виконують перефразування, номіналізацію, конденсацію й розгортання під конкретну комунікативну мету, що спонукає до перевірки збереження смислу під час формальних змін і формує звичку контролювати відповідність між лексичним вибором та цільовою роллю.

Завершальною ланкою методичної траєкторії стає семантико-прагматична перевірка результату, у межах якої студент оцінює адекватність вибраної комбінації для конкретної ситуації спілкування й підтверджує, що відтворене словосполучення не лише граматично коректне, а й релевантне адресату та комунікативному завданню.

Також перспективними є інструменти автоматизованого аналізу, які здатні виявляти конфлікти між формально правильною побудовою і порушенням смислової сумісності та ґрунтуються на напрацюваннях з автоматичного синтаксичного опрацювання корпусних текстів української мови, використовуючи їх як базу для семантичної перевірки у навчальному середовищі (Дарчук, 2013: 15–16), що відкриває шлях до створення адаптивних тренажерів.

В свою чергу, **структурний** аспект у вивченні словосполучень у полілінгвальному середовищі постає як третя площина 3D-методики, оскільки

саме організація компонентів і типи їхніх залежностей визначають стабільність граматичних моделей і можливість їхнього перенесення у реальні комунікативні ситуації.

Коли мова йде про студентів з ізолятивних мов, то основною складністю постає оволодіння принципом ієрархічної організації словосполучення, де головний компонент задає валентнісну сітку, а залежні елементи заповнюють слоти з різним ступенем обов'язковості, тоді як у їхніх рідних мовах структура здебільшого лінійна й майже не передбачає багаторівневої залежності, тому навчальні завдання повинні вибудовувати поступовий перехід від двокомпонентних схем до конфігурацій із контрольованою варіативністю (Вінтонів, Вінтонів, Бойко, 2024: 27–28).

Інша ситуація спостерігається у представників аглоutinативних мов, де труднощі виникають передусім у сфері лінійної організації словосполучення, адже в таких мовах переважає фіксований порядок із послідовним нарощуванням афіксів, тоді як українська допускає інверсію та варіативність позицій залежних компонентів, що безпосередньо пов'язано з інформаційною структурою висловлення й тематично-рематичним розподілом, тому ефективними є вправи на реконфігурацію позицій та порівняння прямих і інверсивних моделей у різних стилях (Єщенко, 2023: 191–194).

В свою чергу, для студентів із флективних мов складність полягає у розрізненні вільних і зв'язаних словосполучень, оскільки схожість споріднених систем спричиняє інтерференцію через хибне перенесення меж модифікації: у рідній мові допускається ширше варіювання, тоді як українська вимагає дотримання стабільних моделей залежності, тому навчальні завдання мають бути спрямовані на ідентифікацію меж допустимих змін і формування навичок контролю структурних перетворень.

У цьому контексті ефективним є поєднання вправ на конденсацію й розгортання структур, у межах яких студенти переходять від локальних зчеплень до реченневих фрагментів, поступово усвідомлюючи роль словосполучення як носія структурної цілісності у більших синтаксичних одиницях, а також завдання на реконструювання й конструювання моделей, що дозволяють перевіряти можливості поширення і звуження залежностей та відповідають системам когнітивних, репродуктивно-конструктивних і творчо-комунікативних вправ (Тютюма, 2023: 4–7).

Значного ефекту у навчанні надасть візуалізація структурних схем за допомогою інфографіки, флеш-карток та інтерактивних перевірок,

оскільки студент зможе співвідносити абстрактні позиції з конкретними формальними реалізаціями без перевантаження робочої пам'яті, що підвищуватиме точність продукування і швидкість рецепції.

Отже, структурний аспект у межах 3D-методики постає каркасом, що інтегрує морфологічну маркованість із семантичною узгодженістю через систему ієрархічних і позиційних залежностей, унаслідок чого забезпечується стабільне перенесення навчальних моделей у реальні комунікативні ситуації та підвищується рівень синтаксичної компетентності.

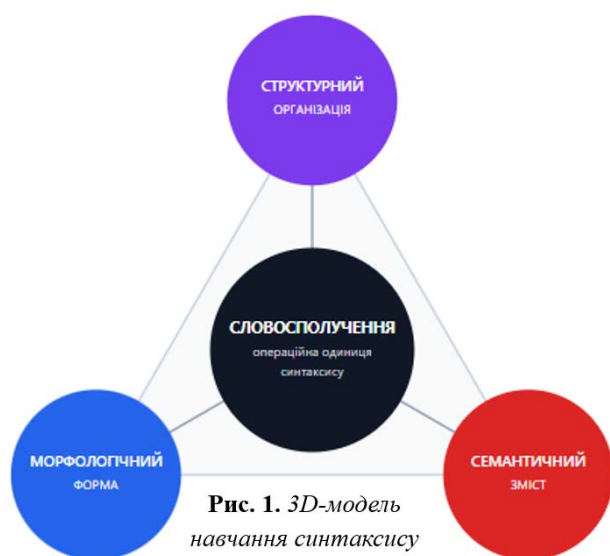

Рис. 1. 3D-модель навчання синтаксису

Таким чином, 3D-модель навчання синтаксису (див. рис. 1) в полілінгвальному студентському середовищі інтегрує морфологічний, семантичний та структурний аспекти аналізу словосполучення, яке постає операційною одиницею опрацювання синтаксичних зв'язків, унаслідок чого забезпечується цілісне поєднання формальної правильності, смислової релевантності та позиційної організації в єдину траєкторію формування синтаксичної компетентності.

Одним із дидактичних втілень 3D-підходу є концепція «мовного LEGO», у межах якої словосполучення розглядається як модуль синтаксичної системи, що може поєднуватися з іншими елементами у складні конструкції, і саме така інтерпретація дозволяє унаочнити типи підрядного зв'язку та використати їх як «будівельні блоки» для створення навчальних завдань (Вінтонів, Вінтонів, Бойко, 2024: 27–28).

Особливо актуальним цей підхід є для полілінгвальних аудиторій, де носії ізолятивних мов навчаються сприймати відмінкові закінчення як окремі «кубики», що утримують конструкцію від

розпаду (Єщенко, 2023: 191–193), тоді як студенти з аглютинативних мов поступово досягають відмінності між лінійним нарощуванням афіксів та українським узгодженням компонентів, а представники флективних систем відпрацьовують межі варіативності, щоб уникати механічного перенесення моделей із рідної мови.

Важливою умовою результативності цієї метафори є принцип поступового ускладнення, оскільки «збирання» конструкцій починається з елементарних дво- чи трикомпонентних словосполучень і розгортається у багаторівневі комбінації, що відповідає методичним орієнтирам поетапного нарощування складності у викладанні української як іноземної (Космеда, 2023: 104), причому на цьому етапі доцільно використовувати вправи-конструктори, коли студент «збирає» сполуку з кубиків, замінює елемент без руйнування конструкції чи перебудовує блок під нову комунікативну ситуацію (див. рис. 2).

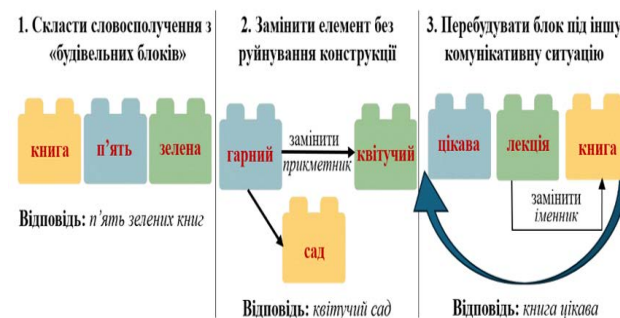

Рис. 2. Міні-вправи «мовного LEGO»

Додаткового потенціалу підходу надає електронне навчання, адже завдяки цифровим платформам студенти отримують змогу конструювати власні траєкторії засвоєння та перевіряти варіативність моделей у власному темпі, що підтверджено дослідженням ефективності e-learning в українській вищій освіті (Тумошчук, 2022: 239), і саме тут ефективною є візуалізація словосполучення у вигляді конструкції LEGO з кубиків різних кольорів (див. рис. 3).

У ширшому контексті метафора «мовного LEGO» інтегрується у європейський полілінгвальний освітній простір, де українська мова розглядається як рівноправний модуль поряд з іншими мовами й може бути представлена через унікальний набір синтаксичних «блоків», що сприяє міжмовному діалогу та підсилює позиції україністики (Kiss et al., 2025: 12), а практичним методичним інструментом виступає полілінгвальна «мовна мапа LEGO» (див. рис. 4), у якій носії ізолятивних мов працюють із синіми кубиками (іменники з відмінками), аглютинативних – із зеленими та жовтими (прикметниково-іменникові та числів-

никово-іменникові узгодження), а **флексивних** – із відпрацюванням меж допустимих комбінацій.

Обери та побудуй власний варіант словосполучення

Рис. 3. Варіативність побудови словосполучень у форматі e-learning

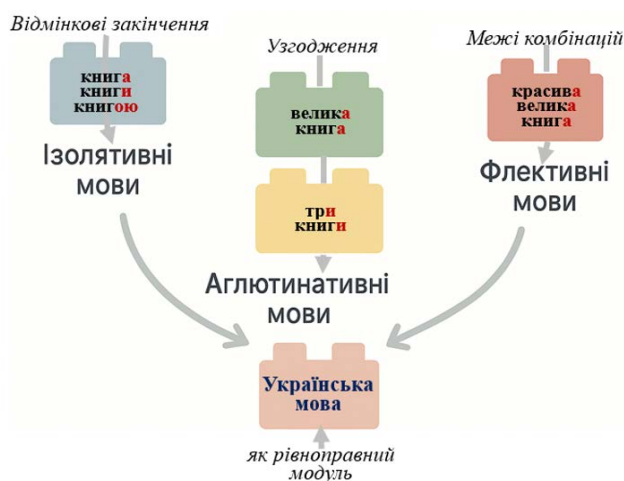

Рис. 4. Полілінгвальна мовна мапа LEGO

Таким чином, концепція «мовного LEGO» не лише унаочнює словосполучення як модуль синтаксичної системи, а й створює гнучкий дидактичний інструмент, який дозволяє адаптувати завдання до специфіки полілінгвальної аудиторії, формуючи у студентів здатність збирати, перебудовувати та узгоджувати граматичні «блоки» залежно від мовного походження й комунікативної мети, унаслідок чого забезпечується цілісне опанування синтаксису української мови.

Наступним ефективним кроком у реалізації 3D-підходу й метафори «мовного LEGO» постає організація самостійної роботи студентів (див. рис. 5), де словосполучення як об'єкт синтаксису переноситься з аудиторної практики у цифрове середовище, що дає змогу індивідуалі-

зувати темп навчання й пристосувати завдання до специфіки полілінгвальної аудиторії.

На цьому етапі вагомим значення набувають *корпусні ресурси*, адже саме вони дозволяють носіям *ізолятивних* мов інтеріоризувати відмінкові закінчення як синтаксичні маркери, тоді як студенти з *аглютинативних* і *флексивних* мов отримують інструмент для співставлення власних гіпотез із реальною мовною практикою.

Рис. 5. Траєкторія самостійної роботи студентів у цифровому середовищі

Паралельно *мультимедійні платформи* (Prykhodko et al., 2023: 55–57) і *мобільні додатки* (Zhovniir et al., 2023: 115–117) трансформують роботу зі словосполученням у формат *мікронавчання*, коли *вправи-конструктори* за принципом «мовного LEGO» дозволяють варіювати складність завдань, тренувати інверсію чи заміну компонентів і переносити тренування у позааудиторний простір.

Крім того, системи автоматизованого синтаксичного зворотного зв'язку, від *GPT-моделей* до українського *Spivavtor* (Saini et al., 2024: 96–98; Zeinalipour et al., 2025: 8–10), формують новий рівень автономності, оскільки студенти отримують не лише перевірку формальної правильності, а й орієнтацію на семантичну доречність і комунікативну мету побудованих словосполучень.

Отже, самостійна робота у цифровому форматі постає невід'ємною складовою 3D-підходу, оскільки саме вона забезпечує перенесення аудиторно засвоєних моделей словосполучень у сферу індивідуальної дослідницької та комунікативної практики, що є визначальним для формування синтаксичної компетентності в умовах полілінгвального освітнього простору.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, варто наголосити, що словосполучення

як базова синтаксична одиниця постає не лише у формально-граматичному, а й у когнітивно-комунікативному вимірі, оскільки поєднує морфологічні маркери, семантичні відношення та структурні моделі, забезпечуючи інтеграцію системного лінгвістичного навчання з розвитком міжкультурної взаємодії, де 3D-методика інтерпретується як концептуальна модель сучасної синтаксичної освіти, здатна адаптуватися до динаміки цифрового середовища та до новітніх освітніх стандартів.

Особливого значення набуває той факт, що опрацювання словосполучень у полілінгвальної аудиторії сприяє формуванню когнітивної гнучкості студентів і створює умови для міжмовного порівняння, що знижує рівень інтерференції та водночас формує метамовну свідомість, необхідну для академічної та професійної комунікації у глобалізованому середовищі.

Отримані результати свідчать про доцільність поєднання корпусних ресурсів, мультимедійних

інструментів і технологій штучного інтелекту, завдяки чому можливим стає перехід від репродуктивного засвоєння граматичних моделей до інтерактивної системи, у якій студенти виступають дослідниками синтаксичних закономірностей, а викладач виконує роль фасилітатора мовної та культурної інтеграції.

У цьому контексті **перспективним** убачається спрямування подальших наукових пошуків на експериментальну верифікацію ефективності 3D-методики у різних типах студентських аудиторій, на розширення корпусної бази словосполучень із метою створення вправ, орієнтованих на частотність та стилістичну маркованість синтаксичних структур, а також на інтеграцію систем автоматизованого синтаксичного зворотного зв'язку у цифрові освітні платформи, що забезпечить індивідуалізацію навчальних траєкторій і підвищить результативність формування синтаксичної компетентності в умовах полілінгвального середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kiss, N., Skintay, L., Pidkuimukha, L., Orobchuk, D. Present and future of the Ukrainian language teaching and Ukrainian studies in Europe. In: *The Routledge Handbook of the Sociopolitical Context of Language Learning*. Chapter 1. London–New York: Routledge, 2025. P. 9–34. URL: https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/101626/9781003398172_10.4324_9781003398172-3.pdf?sequence=1
2. Фарина Н. Г. Синтаксис у навчанні української мови як іноземної: до проблеми наповнення курсу. Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2023. Вип. 17. С. 145–152. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Timvum_2023_17_17
3. Єщенко, Н. Синтаксис у змісті навчання української мови як іноземної. Актуальні питання гуманітарних наук. 2023. Вип. 63, т. 1. С. 190–197. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/63_2023/part_1/29.pdf
4. Гмиря Л. В. Методика викладання української мови як іноземної: навчальний посібник. 2-ге вид., допов. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2023. 40 с. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/5126/Методика%20викладання%20укр.%20мови%20як%20іноземної.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
5. Prykhodko, S., Riazantseva, D., Uvarova, T., Borysova, A., Alekseenko, T. Multimedia technologies in teaching the Ukrainian language as a foreign language. In: *Problems and prospects of training in higher school: pedagogical, philological, psychological and intercultural aspects*. Kharkiv, 2023. P. 50–68. URL: <https://zenodo.org/records/10439507>
6. Tymoshchuk, N. The Implementation of E-Learning to Support Learning and Teaching Foreign Language: A Case Study in Ukrainian Higher Education. *Arab World English Journal (AWEJ)*. 2-nd Special Issue on Covid-19 Challenges. January 2022. P. 233–244. URL: https://awej.org/the-implementation-of-e-learning-to-support-learning-and-teaching-foreign-language-a-case-study-in-ukrainian-higher-education/?utm_source=chatgpt.com
7. Zhovnir, M., Shevchenko, O., Leshchenko, T. Incorporating educational smartphone apps for teaching Ukrainian as a foreign language to medical students. *Advanced Education*. 2023. № 22. С. 103–122. URL: <https://ae.fl.kpi.ua/article/view/274964>
8. Космеда, Т. Проблеми методики викладання української мови як іноземної на сторінках журналу «Studia ukrainica varsoviensia» (2013–2022: до 10-літнього ювілею). Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2023. Вип. 17. С. 102–111. URL: https://scispace.com/pdf/the-ukrainian-language-teaching-methodology-issues-on-the-2e0hc72flp.pdf?utm_source=chatgpt.com
9. Вінтонів М. О., Вінтонів Т. М., Бойко М. І. Синтаксис сучасної української мови: навчальний посібник. Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024. 177 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50344/1/Vintoniv_M_Vintoniv_T_Boiko_M_US_FUFKM.docx.pdf?utm_source=chatgpt.com
10. Zeinalipour, K., Mehak, M., Parsamotamed, F., Maggini, M., Gori, M. Advancing Student Writing Through Automated Syntax Feedback. arXiv:2501.07740v1 [cs.CL]. 13 Jan 2025. P. 1–17. URL: <https://arxiv.org/abs/2501.07740>
11. Saini, A., Chernodub, A., Raheja, V., Kulkarni, V. Spivavtor: An Instruction Tuned Ukrainian Text Editing Model. In: *Proceedings of the Third Ukrainian Natural Language Processing Workshop (UNLP) @ LREC-COLING 2024*. Torino, Italia: ELRA & ICCL, 2024. P. 95–108. URL: <https://arxiv.org/abs/2404.18880>
12. Капінус О. Л., Байло І. Я. Використання текстових корпусів у лінгвістичних дослідженнях. Закарпатські філологічні студії. 2022. Вип. 25, т. 1. С. 234–238. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/25/part_1/44.pdf?utm_source=chatgpt.com

13. Тютюма Т. С. Формування синтаксичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій: дис. ... докт. філософії: 011 Освітні, педагогічні науки. Київ: Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. 229 с. URL: elibrary.kubg.edu.ua

14. Дарчук, Н. Автоматичний синтаксичний аналіз текстів корпусу української мови. *Українське мовознавство*. 2013. Вип. 43. С. 11–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Um_2013_43_4

REFERENCES

1. Kiss, N., Skintay, L., Pidkuimukha, L., Orobchuk, D. (2025). Present and future of the Ukrainian language teaching and Ukrainian studies in Europe. In: *The Routledge Handbook of the Sociopolitical Context of Language Learning*. Chapter 1. London–New York: Routledge, pp. 9–34. URL: https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/101626/9781003398172_10.4324_9781003398172-3.pdf?sequence=1

2. Faryna, N. H. (2023). Syntaksys u navchanni ukrainskoi movy yak inozemnoi: do problemy napovnennia kursu. [Syntax in teaching Ukrainian as a foreign language: on the problem of course content]. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi*, Issue 17, pp. 145–152. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Timvum_2023_17_17 [in Ukrainian].

3. Yeshchenko, N. (2023). Syntaksys u zmisti navchannia ukrainskoi movy yak inozemnoi. [Syntax in the content of teaching Ukrainian as a foreign language]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, Issue 63, Vol. 1, pp. 190–197. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/63_2023/part_1/29.pdf [in Ukrainian].

4. Hmyria, L. V. (2023). *Metodyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi: navchalnyi posibnyk*. 2-he vyd., dopov. [Methods of teaching Ukrainian as a foreign language: textbook. 2nd ed., revised]. Kyiv: Vydavnychyi tsentr KNLU, 40 p. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/7878787/5126/Методика%20викладання%20укр.%20мови%20як%20іноземної.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].

5. Prykhdoko, S., Riazantseva, D., Uvarova, T., Borysova, A., Alekseenko, T. (2023). Multimedia technologies in teaching the Ukrainian language as a foreign language. In: *Problems and prospects of training in higher school: pedagogical, philological, psychological and intercultural aspects*. Kharkiv, pp. 50–68. URL: <https://zenodo.org/records/10439507>

6. Tymoshchuk, N. (2022). The Implementation of E-Learning to Support Learning and Teaching Foreign Language: A Case Study in Ukrainian Higher Education. *Arab World English Journal (AWEJ)*, 2nd Special Issue on Covid-19 Challenges, January, pp. 233–244. URL: https://awej.org/the-implementation-of-e-learning-to-support-learning-and-teaching-foreign-language-a-case-study-in-ukrainian-higher-education/?utm_source=chatgpt.com

7. Zhovnir, M., Shevchenko, O., Leshchenko, T. (2023). Incorporating educational smartphone apps for teaching Ukrainian as a foreign language to medical students. *Advanced Education*, 22, pp. 103–122. URL: <https://ae.fl.kpi.ua/article/view/274964>

8. Kosmeda, T. (2023). Problemy metodyky vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi na storinkakh zhurnalu «Studia ukrainica varsoviensia» (2013–2022: do 10-litnoho yuvileiu). [Problems of the methodology of teaching Ukrainian as a foreign language on the pages of the journal "Studia ukrainica varsoviensia" (2013–2022: on the 10th anniversary)]. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi*, Issue 17, pp. 102–111. URL: https://scispace.com/pdf/the-ukrainian-language-teaching-methodology-issues-on-the-2e0hc72flp.pdf?utm_source=chatgpt.com

9. Vintoniv, M. O., Vintoniv, T. M., Boiko, M. I. (2024). Syntaksys suchasnoyi ukrainskoi movy: navchalnyi posibnyk. [Syntax of the modern Ukrainian language: textbook]. Kyiv: Kyivskiy stolychnyi universytet imeni Borysa Hrinchenka, 177 p. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50344/1/Vintoniv_M_Vintoniv_T_Boiko_M_US_FUFKM.docx.pdf?utm_source=chatgpt.com

10. Zeinalipour, K., Mehak, M., Parsamotamed, F., Maggini, M., Gori, M. (2025). Advancing Student Writing Through Automated Syntax Feedback. *arXiv:2501.07740v1 [cs.CL]*, 13 Jan, pp. 1–17. URL: <https://arxiv.org/abs/2501.07740>

11. Saini, A., Chernodub, A., Raheja, V., Kulkarni, V. (2024). Spivavtor: An Instruction Tuned Ukrainian Text Editing Model. In: *Proceedings of the Third Ukrainian Natural Language Processing Workshop (UNLP) @ LREC-COLING 2024*. Torino, Italia: ELRA & ICCL, pp. 95–108. URL: <https://arxiv.org/abs/2404.18880>

12. Kapinus, O. L., Bailo, I. Ya. (2022). Vykorystannia tekstovyykh korpusiv u lnhvistychnykh doslidzhenniakh. [The use of text corpora in linguistic research]. *Zakarpatski filolohichni studii*, Issue 25, Vol. 1, pp. 234–238. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/25/part_1/44.pdf?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].

13. Tiutiuma, T. S. (2023). Formuvannia syntaksychnoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury z vykorystanniam informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii: dys. ... dokt. filosofii: 011 Osvitni, pedahohichni nauky. [Formation of syntactic competence of future teachers of Ukrainian language and literature using information and communication technologies: PhD thesis in Educational, Pedagogical Sciences]. Kyiv: Kyivskiy universytet im. B. Hrinchenka, 229 p. URL: elibrary.kubg.edu.ua [in Ukrainian].

14. Darchuk, N. (2013). Avtomatychnyi syntaksychnyi analiz tekstiv korpusu ukrainskoi movy. [Automatic syntactic analysis of texts in the corpus of the Ukrainian language]. *Ukrainske movoznavstvo*, Issue 43, pp. 11–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Um_2013_43_4 [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 29.10.2025

Дата публікації: 24.11.2025